

Ministerieel besluit houdende bescherming als monument van oorlogsgedenktekens te Koksijde

DE VLAAMSE MINISTER VAN BESTUURSZAKEN, BINNENLANDS BESTUUR, INBURGERING, TOERISME EN VLAAMSE RAND

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, I, 7 ;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006 en 27 maart 2009;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2009 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 24 juli 2009;

Gelet op het ministerieel besluit van 17 februari 2009 houdende vaststelling van een ontwerp van lijst van als monument te beschermen oorlogsgedenktekens te Koksijde;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 01 oktober 2009,

BESLUIT :

Artikel 1. Wordt beschermd, overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006 en 27 maart 2009:

1° Wegens de artistieke en sociaal-culturele waarde:

- als monument:

Oorlogsgedenkteken voor de militaire en burgerlijke doden van Koksijde met inbegrip van haag, gelegen te Koksijde (Koksijde), Robert Vandammestraat ZNR; bekend ten kadaster: Koksijde, 1e afdeling, sectie F, perceelnummer ZNR(DEEL).

2° Wegens de historische en sociaal-culturele waarde:

- als monument:

Gedenkteken voor de Zoeaven, gelegen te Koksijde (Koksijde), Zouavenplein ZNR; bekend ten kadaster: Koksijde, 2e afdeling, sectie G, perceelnummers 113/2A, 113/2B.

3° Wegens de artistieke, historische en sociaal-culturele waarde:

- als monument:

Gedenkteken voor de Belgische en geallieerde piloten van beide wereldoorlogen, gelegen te Koksijde (Koksijde), Jaak Van Buggenhoutlaan ZNR; bekend ten kadaster: Koksijde, 1e afdeling, sectie D, perceelnummer ZNR(DEEL), Koksijde, 1e afdeling, sectie F, perceelnummer ZNR(DEEL).

4° Wegens de artistieke en sociaal-culturele waarde:

- als monument:

Oorlogsgedenkteken voor de militaire en burgerlijke doden van Oostduinkerke, gelegen te Koksijde (Oostduinkerke), Leopold II Laan ZNR; bekend ten kadaster: Koksijde, 4e afdeling, sectie F, perceelnummer 736(DEEL).

5° Wegens de artistieke, historische en sociaal-culturele waarde:

- als monument:

Gedenkteken voor de 4de Legerdivisie, gelegen te Koksijde (Wulpen), Veurnekeiweg ZNR; bekend ten kadaster: Koksijde, 6e afdeling, sectie B, perceelnummer 110E.

Art. 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

1) Het oorlogsgedenkteken voor de militaire en burgerlijke doden van Koksijde met inbegrip van haag wordt beschermd als monument omwille van:

- de artistieke waarde:

Als zijnde een werk van beeldhouwer Egide Rombaux. Rombaux (Schaarbeek, 1865 – Ukkel, 1942), leerling van zijn vader Félix, van G. De Groot en A. Desenfans, werkte o.m. samen met J. Lambeaux en G. Devreese. Hij realiseerde meerdere gedenktekens, waaronder de gedenktekens voor Gabrielle Petit, Kardinaal Mercier, Paul Janson en Edith Cavell in Brussel. Hij won tijdens zijn loopbaan meerdere prijzen en zou zelf zijn naam verlenen aan de 'Prijs Egide Rombaux'.

Rombaux wordt als een symbolistische beeldhouwer omschreven. Binnen het gamma van oorlogsgedenktekens in Vlaanderen is de thematiek op het gedenkteken van Koksijde origineel te noemen. Op zoek naar een streekeigen symbool koos Rombaux voor het motief van een schip met gerezen zeilen te midden van een onstuimige zee, als zinnebeeld voor 'België' dat de oorlog doorstaat. Dit bronzen beeld bekroont een zuil met aan de voorzijde een vlakreliëf met het thema van een Griekse overwinningsgodin, een thema dat wel vaker voorkomt op oorlogsgedenktekens. Met gespreide vleugels stijgt ze boven een vlamvend kanon en een naakte man uit.

- de sociaal-culturele waarde:

Als zijnde de materialisatie van het herdenken van een collectief trauma.

2) Het gedenkteken voor de Zoeaven wordt beschermd als monument omwille van de:

- historische waarde, meer bepaald de historische context en de militair-historische waarde:

Als zijnde een zeldzaam gedenkteken in Vlaanderen dat herinnert aan de rol die koloniale Afrikaanse troepen speelden tijdens de Eerste Wereldoorlog. In het collectief bewustzijn en de geschiedschrijving wordt al te vaak voorbijgegaan aan de aanwezigheid en de inzet van deze koloniale troepen aan het front en hun zware verliezen. De gedenkzuil herdenkt specifiek de eenheden met Zoeaven die bij Ieper en aan het IJzerfront vochten. Daar veel Zoeaven in de omgeving van Koksijde gekantonneerd werden, werd Koksijde uitgekozen als locatie voor dit gedenkteken.

- sociaal-culturele waarde:

Als zijnde de materialisatie van het herdenken van een collectief trauma.

Het gedenkteken voor de Zoeaven heeft bovendien een belangrijke sociaal-culturele waarde, daar het verwijst naar het multiculturele karakter van 'den Grooten Oorlog'. Door hun kleurrijke kledij – met rode fez, blauwe jas en pofbroek – vielen deze uitheemse troepen op bij de andere, vooral westerse militairen en bij de lokale bevolking. Het multiculturele karakter van de oorlog in Koksijde wordt versterkt door de vlakbij gelegen wijk, die in de volksmond 'Quartier Sénégalais' genoemd wordt en verwijst naar de aanwezigheid van andere Afrikaanse koloniale eenheden in Koksijde.

3) Het gedenkteken voor de Belgische en geallieerde piloten van beide wereldoorlogen wordt als monument beschermd omwille van de:

- historische waarde, meer bepaald de historische context en de militair-historische waarde:

Als zijnde een gedenkteken dat herinnert aan de Belgische en geallieerde piloten uit beide wereldoorlogen. Het militaire vliegwezen ontwikkelde zich tijdens de Eerste Wereldoorlog tot een fundamenteel en zelfstandig onderdeel binnen de oorlogvoering. De job van piloot was bijzonder riskant, avontuurlijk en sensationeel: vliegers groeiden al gauw uit tot ware helden.

Dit gedenkteken werd in Koksijde opgericht, daar er zowel tijdens de Eerste Wereldoorlog (door de Belgen) als tijdens de Tweede Wereldoorlog (door de Duitsers) een militair vliegveld werd uitgebouwd. Hieruit ontwikkelde zich de militaire basis van Koksijde met vliegveld, die vandaag de dag nog steeds operationeel is.

- historische waarde, meer bepaald de architectuurhistorische waarde en de artistieke waarde:

Als zijnde een gedenkteken met een zeldzaam en merkwaardig ontwerp, namelijk in de vorm van een vuurtoren. Een vuurtoren vormt een herkenningspunt van de kust. De miniatuurvuurtoren is onderaan uit gele baksteen opgebouwd. Boven de 4 verdiepte panelen met bas-reliëfs en herdenkingsteksten staat de eigenlijke toren, die naar boven toe verjongt, bestaande uit verticale banen gele baksteen, afgewisseld met verdiepte, wit beschilderde stroken. De toren wordt bekroond met een houten seinkamer, bedekt met een tentdak.

Als zijnde een gedenkteken met bas-reliëfs van Joseph Witterwulghe. Witterwulghe (Brussel, 1883 – Ukkel, 1967) had opleiding genoten van J. Dillens, C. Van der Stappen en Th. Vinçotte en zou zelf jarenlang lesgeven. Hij realiseerde heel wat standbeelden, figuren, borstbeelden en portretten, waaronder het beeld voor het Koningin Elisabethmonument te Luik, het G. Eekhoudmonument te Schaarbeek en 8 grote bronzen reliëfs voor de 'Pont des Arches' te Luik.

De vlakreliëfs op het gedenkteken in Koksijde stellen een gevleugelde overwinningsgodin voor die voor enkele vliegtuigen uitvliegt en een zittende vrouw met kind, wijzend naar een vliegtuig dat uit de lucht neerdaalt.

- de sociaal-culturele waarde:

Als zijnde de materialisatie van het herdenken van een collectief trauma.

4) Het oorlogsgedenkteken voor de militaire en burgerlijke doden van Oostduinkerke wordt beschermd als monument omwille van:

- de artistieke waarde:

Als zijnde een gedenkteken van de hand van Oscar Jaspers. Beeldhouwer, tekenaar en graficus Oscar Jaspers (1887-1970) had opleiding genoten van zijn vader Emile, van J. Dupon en F. Deckers en van Th. Vinçotte. Hij maakte zich echter snel los van zijn voorbeelden Rodin en Rik Wouters en evolueerde naar het kubisme en expressionisme, waarin hij een voortrekkersrol zou spelen.

Hoewel het oorlogsgedenkteken van Oostduinkerke uit zijn kubistische periode dateert, zijn de vormen vrij realistisch in vergelijking met andere beelden van de kunstenaar uit deze periode. Jaspers verbleef 5 maanden in het dorp om het beeld te hakken. De beeldengroep vertoont gelijkenis met een piëtavoorstelling: een treurende vrouw houdt de gevallen soldaat in haar armen.

- de sociaal-culturele waarde:

Als zijnde de materialisatie van het herdenken van een collectief trauma.

5) Het gedenkteken voor de 4de legerdivisie te Wulpen wordt beschermd als monument omwille van de:

- Historische waarde, meer bepaald de historische context en de sociaal-culturele waarde:

Als zijnde een militair gedenkteken ter herinnering aan een Belgische divisie tijdens de Eerste Wereldoorlog. Behalve deze grootse gedenksite in Wulpen is er nog een vrij kleine gedenksteen voor de 3de legerafdeling in Merkem.

Opmerkelijk is dat dit militaire gedenkteken al tijdens de oorlog werd geconcipeerd: de bevelhebber van deze legerdivisie, luitenant-generaal Michel, vatte reeds tijdens de oorlog het plan op om een gedenkteken voor zijn eigen divisie op te richten in Wulpen, de plaats waar zijn divisie tijdens een belangrijke periode van de oorlog

verbleef. Nog tijdens de oorlog werd een ontwerp voor de gedenkmuur uitgetekend en werden materialen voor de bouw ervan in Wulpen verzameld.

Bovendien is het uitzonderlijk voor een militair gedenkteken dat er zowel een duidelijk vaderlandslievend gedicht (Emile Verhaeren) als een gedicht met uitgesproken Vlaamsgezinde teksten (Albrecht Rodenbach) aanwezig is. De keuze voor deze lofzang aan Vlaanderen is des te frappanter, gezien de 4de legerafdeling voornamelijk uit Franstalige militairen bestond. Behalve individuele gedenktekens voor Vlaamse helden is de gedenksite van Wulpen vermoedelijk het enige militaire gedenkteken met een specifieke Vlaamse boodschap.

- Historische waarde, meer bepaald de architectuurhistorische waarde en de artistieke waarde:

Als zijnde een gedenkteken dat opgebouwd werd met o.m. brokstukken uit de ruïnes van Nieuwpoort en Ieper, wat de symbolische waarde van deze site ongetwijfeld versterkt.

Voor de realisatie van dit gedenkteken werd een beroep gedaan op vakmannen uit de eigen divisie met ontwerper G. Hendrickx uit Brussel en beeldhouwer L. Jacquemotte uit Huy.

Als zijnde een oorlogsgedenkteken met de afbeelding van een uiterst ingewikkelde oorlogstrofee. Een oorlogstrofee wordt af en toe gebruikt op een oorlogsgedenkteken als symbool voor de overwinning. De trofee op het gedenkteken van Wulpen kent een zeer gevarieerde samenstelling, bestaande uit een barokke compositie met militaire voorwerpen die de overwinning uitdrukken: tegen een eik, symbool van eer en glorie, hangen een harnas, verscheidene vaandels, (Belgische) helmen, gordels, geweren, sabels, een pik en een schop, touwen enz., alles in een zeer dynamische compositie samengebracht.

- de sociaal-culturele waarde:

Als zijnde de materialisatie van het herdenken van een collectief trauma.

Art. 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse Regering van 17 november 1993 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de besluiten van de Vlaamse Regering van 23 juni 2006 en 5 juni 2009 (Belgisch Staatsblad 10 maart 1994, 22 augustus 2006 en 18 september 2009).

Brussel, 05-03-2010

Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering,
Toerisme en Vlaamse Rand

Geert BOURGEOIS